

אייר התשע"ו

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

מפקדי הלויים בתחילת ספר במדבר

לפרשת במדבר (על פי שיעורים של הרב יונתן גרוסמן והרב עזרא ביק)

שהלויים לא נכללו במניין, וכי בני ישראל עשו ככל אשר ציווה ה' את משה. (ב', ל"ב-ל"ד).

- (ג', א'-ד') "וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֹן וּמִשֶׁה..."
- (ג', ה'-י') ה' מצווה את משה להעמיד את שבט לוי לפני אהרון לשרתו ולשמור את המשכן.
- (ג', י"א-י"ג) ה' אומר למשה כי הוא לקח לעצמו את הלויים, במקומם של הבכורים.
- (ג', י"ד-ל"ט) ציווי ה' על מפקד הלויים, כולל רשימה של התפקידים הספציפיים של כל משפחת לויים.
- (ג', מ'-מ"ג) ה' מצווה על מפקד של הבכורים, ו"לקיחת" הלויים במקומם.
- (ג', מ"ד-נ"א) ה' מצווה על החלפת 22,273 בכורים ב-22,000 לויים, כש-273 העודפים יפדו בחמישה שקלים לגולגולת, הניתנים לאהרון ובניו.

מפקדים אלו מעלים את השאלה לשם מה ציווה ה' למנות את ישראל, כפי שנאמר בפתחת הפרשה.

2. במדבר א' א-ב:

"וידבר ה' אל משה במדבר סיני, באהל מועד, באחד לחדש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר: שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם במספר שמות כל זכר לגלגלתם"

שאלה זו הטרידה את רש"י הראשון על פרשתנו.

3. רש"י הראשון בפרשה:

"מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה: כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים. כשבא להשרות שכינתו עליהם מנאן - באחד בניסן הוקם המשכן, ובאחד באייר מנאן."

רש"י, מתוך חיבתו הגדולה של רש"י לעמו, מדגיש בפנינו את חיבתו של ה' לעמו.

השבוע אנו מתחילים לקרוא את חומש במדבר. למרות שאנו מכירים את הספר, בד"כ לא שמים לב לחלוקה שלו לשתי תקופות, עד חטא המרגלים בפרשת שלח וממנו ואילך. עד לחטא זה, או ליתר דיוק עד לתוצאותיו של חטא זה, הרי שאנו עומדים על סף הכניסה לארץ. דרך לא ארוכה מחכה לישראל עד שייכנסו לארץ, ותחילתו של הספר עוסק, רובו ככולו, בהכנות למסע זה ובתיאורו. בעקבות חטא המרגלים, נידונו ישראל להליכה ארוכה של ארבעים שנה, הליכה שגם אם לא מתוארת בהרחבה בכתובים, טמונה היטב בתודעתנו. לפיכך, בשעה שאנו מתחילים לקרוא את הספר, צריך לזכור את הסיטואציה בה מצויים ישראל, טרם חטא המרגלים, כלומר התכונות לכיבוש הארץ.

כידוע, פרשת במדבר מורכבת ברובה מסדרה של מפקדים, חלקם מפורטים למדי, של כל עם ישראל, של השבטים בנפרד, של הלויים ושל הבכורים.

1. נתאר תחילה בקצרה את המפקדים:

- (א', א'-מ"ו) ה' מצווה את משה לפקוד את כל עם ישראל, ומשה עושה זאת. מיד לאחר סיכום המפקד (603,550), התורה מוסיפה את ההצהרה כי "הַלְוִיִּם לְמִטָּה אֲבֹתָם לֹא הִתְּפַקְדוּ בְּתוֹכָם" (א', מ"ז).
- (א', מ"ח-נ"ג) ה' מצווה את משה לא לפקוד את הלויים בתוך בני ישראל. הוא מצווה את משה להפקיד את הלויים על עבודת המשכן. הפסקה מסתיימת בהצהרה כללית על כך שעם ישראל עשו כאשר ציווה ה' את משה. (א', נ"ד).
- (ב', א'-ל"א) ה' מצווה את משה לסדר את השבטים במחנה, המחולק לארבעה. מספר האנשים המונה כל שבט נזכר שוב, כמו גם סך הכל בכל אחד מתתי-המחנה, המורכבים משלשה שבטים כל אחד תחת שבט מנהיג, המצוין גם הוא. לסיכום פסקה זו נזכר שוב מספרו הכולל של עם ישראל, חוזרת ההבהרה

הרמב"ן מנסה לענות על השאלה הראשונה בכך שהוא טוען כי משה לא מנה את הלויים, עקב העובדה שה' מינה את נשיאי השבטים בשמותיהם וציווה שהם יהיו האחראים על מפקד השבטים שלהם, אך לא מינה אף אחד להיות נשיא שבט לוי. היעדר נשיא ממונה לשבט לוי הוא שהוביל את משה שלא לכלול אותם במפקד. ניתן לפרש זאת כהיסק של משה את רצונו הלא-מפורש של הקב"ה,

5. כפי שנראה מדברי הרמב"ן כשכתב:

"והנה משה מסופק בענין הלויים ולא ידע מה יעשה להם"

כלומר, פסוק מ"ז – "וְהַלְוִיִּם לְמִטָּה אָבִיתֶם לֹא הִתְּפַקְדוּ בְּתוֹכָם" – מציין עובדה, ללא הסבר, והתשובה לשאלה מדוע לא מונה נשיא משבט לוי לפקוד את שבטו, ניתנת בפסוק הבא, כאשר ה' מצווה על משה לא לפקוד את הלויים בתוך שאר ישראל.

כפי שראינו לעיל המפקד אינו רק בעל תכלית מעשית של הקמת מחנה ישראל, אלא גם מראה את חיבתם של ישראל לפני הקב"ה (כפי שפרש רש"י). לאור זאת מסביר הרב עזרא ביק מדוע פתיחת הפרשה אינה מוציאה מן הכלל במפורש את הלויים מן המפקד. אמנם, כיוון שהמטרה המעשית של המפקד היא הקמת מחנה ישראל, הלויים, שאינם שוכנים בתוך מחנה ישראל, אינם נכללים במפקד, ואף לא היו אמורים להיכלל, ומשה עושה נכון ולא מונה אותם. אולם כיוון שהמפקד מבטא גם את הרעיון הכללי של החשיבות של כל אחד ואחד מבני ישראל בעיני ה', שבאה לידי ביטוי בספירתם מפעם לפעם, לכן הניסוח בתחילת הפרשה כולל גם את הלויים שהרי גם הם חביבים לפני הקב"ה. רק לאחר שהמפקד הושלם פונה הקב"ה ליישום המעשי שלו, הקמת המחנה, ובאותו זמן גם מוציא במפורש את הלויים מפן זה בלבד של המפקד. אולם זה גורם לצורך להסביר את הסיבה להוצאת הלויים, אחרת משה, או הקורא, עלולים להגיע למסקנה כי הלויים אינם נכללים גם במפקד של חיבה ושל חשיבות אישית. לכן מיד לאחר שהוא מצווה שלא להכליל אותם במפקד (א', מ"ט), מפקיד ה' את הלויים על משימתם (א', נ'), כדי להראות שגם להם יש חשיבות אינדיבידואלית ומקום בתכנית הכוללת.

כיצד אנו יודעים שבאופן עקרוני המפקד כולל כל אחד ואחד מבני ישראל, גם אם הוא אינו נכלל מסיבות מעשיות? לדעת הרב עזרא ביק הראיה לכך היא ההתייחסות המשוונה לצאצאיהם של משה ואהרן. בסופו של דבר גם הלויים נפקדים, כשעולה צורך מעשי בכך – בעת שהם מחליפים את הבכורים. אך משה ואהרן לא נמנים עם הלויים, אפילו שהם משבט לוי. זה ברור כיוון

אולם לרובד הפשט, קרובים דברי הרשב"ם על האתר, הטוען כי מנין ישראל כאן בא כהכנה למלחמת כיבוש הארץ. לפני שיוצאים לקרב יש לדעת כמה חיילים יש, ולהיערך בהתאם, וכעת ישראל עומדים בפני כיבוש ארץ ישראל (שוב ראוי להדגיש - אל לנו לשכוח כי חטא המרגלים, כלומר גזירת הארבעים שנה, עדיין לא התרחש).

הרמז הברור בכתובים לסיבת המניין הוא הגיל שממנו יש למנות את ישראל.

4. במדבר א' ג:

"מבן עשרים שנה ומעלה, כל יצא צבא בישראל, תפקוד אתם לצבאתם אתה ואהרן"

המניין כולל דווקא את אלו שהגיעו לשנת העשרים שלהם, והסיבה כתובה באופן ברור - "כל יצא צבא בישראל". כלומר מונים את החיילים! יתר על כן, הביטוי "מבן עשרים שנה ומעלה, כל יצא צבא", הנו פזמון חוזר לאורך כל המניין, וכך מסכם הכתוב כל שבט ושבט, ולכן ברור שזוהי מטרתו העיקרית של המניין, וזהו אופיו - צווי גיוס.

אולם כפי שראינו קודם, המספרים חוזרים פעמיים, פעם באופן כללי, בעת שהמפקד נערך, ופעם נוספת בהקשר של ארגון המחנה. לדעת הרב עזרא ביק זוהי העובדה עליה מתבסס המדרש (עליו התבסס רש"י). אמנם נכון כי יש צורך מעשי וספציפי במפקד - לשם בניית המחנה. אך הציווי הפותח את הפרשה, שאינו מזכיר את המחנה, והחזרה על המספרים בעת שהמחנה מתכונן בפועל, מצביעה על כך שמעל ומעבר להיבטים הפונקציונליים של המפקד, יש לו גם חשיבות מהותית בפני עצמו. מניה של כל בני ישראל אחד לאחד היא ביטוי לאהבת ה' אותם, ולחשיבות של כל אחד ואחד. אהבה זאת מתבטאת גם בביטוי הכפול בו משתמשת התורה לצוות על המפקד – "שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֵדֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... תִּפְקְדוּ אֹתָם". הביטוי "שאו את ראש" הוא ניב שמשמעותו היא "לפקוד", אך לא ניתן להתעלם מהמשמעות המילולית שלו. האדם מתעלה כאשר מונים אותו בדרך זו.

המפקדים של הלויים מעלה מספר השאלות:

1. מדוע הלויים אינם נכללים במפקד, ורק לאחר מכן משה מצווה לא לכלול אותם (1, 2)?
2. מדוע הציווי להפקיד את הלויים על המשכן מופיע פעמיים (2, 5)?
3. מדוע ניתנים הלויים לאהרון, ורק לאחר מכן מוחלפים עם הבכורים (5, 6)?
4. מדוע נמנים צאצאי משה ואהרון בנפרד; למעשה, מדוע מונים אותם בכלל החליט בעצמו לא לפקוד (4)?

מסתבר, שעבודת הלויים בהקמת המשכן ובפירוקו, פותרת לעם ישראל כולו בעיה קשה, שהרי אסור לאדם מישראל להיכנס למשכן (ודאי אם הוא טמא, ובעת מלחמה רבים הטמאים). שבת לוי נוטל על עצמו את משמרת המשכן, ודווקא שבת לוי. לאף זר (כלומר ישראל שאינו נמנה עם שבת זה) אסור לקחת חלק בעבודה זו.

אם נחזור לשאלתנו, וננסה למקד את סיבת הפטור שניתן לשבת לוי מלצאת בקרב על כיבוש הארץ. הרי שלדעת הרב יונתן גרוסמן, הכתוב מציג בפנינו חלוקת עבודה - רובו של העם יוצא לקרב, אולם ישנו שבת אחד שעליו מוטלת שמירה מסוג אחר - שמירת המשכן. שבת זה צריך להימנע מכל אפשרות של טומאה, ובוודאי לא ייתכן שיצא לקרב, בו מרובים מקרי מוות.

"חלוקת עבודה" זו נרמזת בביטוי מעניין שנאמר בהמשך עת מונים את הלויים בפני עצמם. בסוף הפרשה (ובתחילת הפרשה הבאה), נמנית כל משפחה בתוך שבת לוי בפני עצמה (קהת, גרשון ומררי), בשל חלוקת העבודה הפנימית בנשיאת המשכן בעת המסע. הביטוי החוזר ונשנה שם הוא,

7. קהת - ד', ג; גרשון - ד', כג; מררי - ד', ל:

"מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה, כל בא לצבא, לעשות מלאכה באהל מועד"

ומדגיש הרב גרוסמן, הביטוי "כל בא לצבא" נראה מתמיה מאד במבט ראשון. על איזה צבא מדובר? איזו מלחמה נערכת בתוככי המשכן? לכן לדעתו, ביטוי זה מבקש לעמוד על הזיקה המשלימה בין שני "הצבאות", או לפחות בין שני "הגיוסים" ובין שתי קבוצות "חיילים".

8. הרב יונתן גרוסמן:

בתחילה קראנו על "כל יצא צבא בישראל" וכעת אנו קוראים על "כל בא לצבא". מטרת הצבא הראשון לכבוש את הארץ, ומטרת הצבא השני לשמור את משמרת המשכן.

9. עמד על עניין זה הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל (פרק י"ג, הלכה י"ב), בי"ד החזקה:

"ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל וביזתה עם אחיו? מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים. שנאמר: "יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל", לפיכך הובדלו מדרכי העולם: לא עורכין מלחמה כשאר ישראל, ולא נוחלין, ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל השם, שנאמר: "ברך ה' חילו". והוא ברוך הוא זוכה להם, שנאמר: "אני חלקך ונחלתך"

וראוי לשים לב לכך שהרמב"ם מכנה את שבת לוי - "חיל ה'", מיד לאחר שהוא אומר שהם אינם "עורכין מלחמה כשאר ישראל". דומני, כי גם הרמב"ם מבקש ליצור דפוס

שהלויים מתחלפים עם הבכורים וניתנים לאהרון. אהרון לא ניתן לעצמו, ואינו משרת כלוי אלא ככוהן, וכן משה. למעשה, אין בפרשה אינדיקציה לכך שאהרון הוא לוי, גם לא בעת שהלויים ניתנים לו. כך, בסופו של מפקד "כל עדת בני ישראל" עדיין יש כמה יוצאים מן הכלל שלא נספרו. כיוון שאין שום צורך מעשי בספירת הכוהנים, הם לא נפקדים, אך חיבתו של הקב"ה לעם ישראל בוודאי כוללת גם אותם. משום כך הפרשה מונה אותם, גם אם משה לא עשה זאת. "וְאֵלֶּה תוֹלְדֹת אַהֲרֹן וּמִנְשֵׁהוּ...", והתורה מונה אותם בשמם, ובכך משלימה את החלק החסר של מפקד "כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

כמו שהסברנו לעיל, המפקד של בני ישראל הוא מפקד צבאי, ולכן אם נמצא שבת לוי אינו נמנה בין כולם, הרי שנובע מכך שהוא איננו נלחם, ואינו יוצא לקרב ביחד עם שאר שבטי ישראל. אבל הבנה זאת מעלה על השאלה: מדוע שבת לוי אינו יוצא להלחם ביחד עם שאר אחיו על מנת לכבוש את הארץ?

לדעת הרב יונתן גרוסמן, המשך הפסוקים מבקשים לתת הסבר לעניין זה. לדעתו נראה שפסוקי ההסבר ערוכים במבנה כיאסטי, ועל כן נכתוב אותם כך.

6. במדבר א' נא-נג:

א. ואתה הפקד את הלויים על משכן העדת ועל כל כליו... והם ישרתו

ב. וסביב למשכן יחנו

ג. ובנסע המשכן יורידו אתו הלויים ובחנת המשכן יקימו אתו הלויים

ד. והזר הקרב יומת

ג1. וחנו בני ישראל איש על מחנהו ואיש על דגלו

לצבאתם

ב1. והלויים יחנו סביב למשכן העדת ולא יהיה קצף על עדת בני ישראל

א1. ושמרו הלויים את משמרת משכן העדות.

מסגרת הציווי, או ההסבר לאי מניית שבת לוי בתוך ישראל [א-1א], מדגישה את התפקיד המוטל על הלויים - לשרת את המשכן ולשמור את משמרתו.

על כן, ממשיך מיד הכתוב [ב-1ב], מקום חנייתם הקבוע הוא סביב למשכן. אין הם מצטרפים לאחד מן הדגלים החונים מצדדי המשכן, אלא הם חונים במרכז, בקרבת המשכן עצמו.

חידוד הדבר מופיע מיד בהמשך [ג-1ג] עת מעמת הכתוב בין חניית הלויים שאינה אלא חניית המשכן, והמחנה שהם מקימים או מורידים אינו המחנה הפרטי שלהם, אלא מחנה השכינה, המשכן, ובין החניה של כל העם - "איש על מחנהו ואיש על דגלו לצבאתם".

הציר המרכזי, עליו מושתת מבנה הציווי כולו [ד], עוסק דווקא בישראל וכלל לא בלויים - "והזר הקרב יומת".

כאן, בספור חטא העגל, הלויים נבחרים למשרה דתית מיוחדת.

בפרשתנו אנו קוראים את המימוש של ההבטחה ההיא שניתנה ללויים. אצלנו הכתוב מדגיש שוב ושוב את דברי ה'.

13. במדבר ג' יב-יג:

"והיו לי הלויים... לי יהיו אני ה'"

ולדעת הרב יונתן גרוסמן, נראה שביטוי זה מבקש לשזור את דברי משה - "מי לה' אלי" ואת העתרות הלויים לקריאתו, לדברי ה' כעת. הלויים שייכים לה', בשל מעשיהם ובשל בחירתם "להיות לה'" בספור חטא העגל, ולא רק בשל סגולת השבט המיוחד לעבודת המשכן.

לסיכום, בפרשתנו אנו נתקלים בשני מניינים שונים של הלויים - האחד מבן חודש, שם הלויים מהווים תחליף לבכורות ישראל, שהוקדשו במכת בכורות לה', אך בחטא העגל "איבדו" זכות קדושה זו, והמניין השני, מבן שלושים המתמקד בעבודת המשכן. גם המימוש של הקדושה הראשונה הנו העבודה במשכן כמובן, שהרי כך ניתן להיות שייכים לה', אולם זוהי תוצאה נלווית של עצם הקדושה המיוחדת, שעברה מבכורות ישראל ללויים.

ומדגיש הרב גרוסמן, שנראה ששתי עמדות אלו של הלויים קשורים למתח אחר המלווה את הפרשה. ישנה הסתכלות כפולה על הלויים, משתי פרספקטיבות שונות. מצדם של הכוהנים ומצדם של ישראל. לפני שנבהיר את כוונתו נתבונן בפסוק בו הדברים בולטים.

14. במדבר ג' ה-ז:

"וידבר ה' אל משה לאמר:

הקרב את מטה לוי והעמדת אתו לפני אהרן הכהן ושרתו אתו

ושמרו את משמרתו

ואת משמרת כל העדה לפני אהל מועד

לעבד את עבדת המשכן.

ושמרו את כל כלי אהל מועד

ואת משמרת בני ישראל

לעבד את עבדת המשכן."

פסוק זה בנוי בצורה של שני בתים. הדבר בולט בשל הפזמון החוזר - "לעבד את עבודת המשכן", הסוגר את שני הבתים. למעשה הפזמון מתחיל שורה אחת קודם - "ואת משמרת כל העדה / ואת משמרת בני ישראל".

ממילא, הפסוק כולו הובא שוב לשם החידוש שישנו בשורה הראשונה שבשני הבתים. שתי שורות אלו נפתחות בביטוי זהה ("ושמרו את") דבר שמזמין את הקורא להשוואה ביניהם. ואמנם הפער בין שני הבתים מתגלה מיד. בראשון קראנו: "ושמרו את משמרתו" (של אהרן), ואילו בשני: "ושמרו את כל כלי אהל מועד". ניתן כמובן

של השלמה בין שני חלקים בעם - החיל היוצא לקרב, והחיל המכונס בעבודת ה' ובהוראתה. בלשון פרשתנו - הצבא היוצא למלחמה והצבא השומר על המשכן.

אולם, אין די בתיאור זה של היבדלות הלויים מהעם כולו, מפני שבפרשתנו אנו מוצאים שני מפקדים שונים שעורכים ללויים. את המפקד השני, זה הנזכר בסוף הפרשה הזכרנו כבר - מפקד משפחות הלוייה מבן שלושים שנה ומעלה, אלו שבאים לעבוד את עבודת המשכן. המפקד הראשון, שנעשה לשבט לוי בפני עצמו, מתואר לאחר מניית ישראל כולם.

10. במדבר ג' יד-טו:

"וידבר ה' אל משה במדבר סיני לאמר: פקד את בני לוי לבית אבתם למשפחתם כל זכר מבן חדש ומעלה תפקדם"

במניין זה ספרו את כל שבט לוי, אולם הפעם מבן חודש ומעלה. ברור שאין זו ספירה לצורך ידיעת מנין עובדי המשכן, שהרי תינוק בן חודש, אינו עובד עדיין. מטרת ספירה זו מפורשת בכתוב.

11. במדבר ג' יא-יג:

"וידבר ה' אל משה לאמר: ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל תחת כל בכור פטר רחם מבני ישראל והיו לי הלויים. כי לי כל בכור ביום הכתי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל בכור בישראל מאדם עד בהמה לי יהיו אני ה'."

מנין זה אינו קשור כלל לעבודת הלויים במשכן, אלא הוא בא לשם קיזוז עם בכורות ישראל. לאחר מנין זה של שבט לוי, אנו קוראים על מנין בכורות ישראל "מבן חודש ומעלה" (ג', מ-מג), והכתוב מתאר מעין תחלופה של בכור בבן לוי. אותם בכורות, שכנגדם לא היו כבר לויים נדרשו לפדות את נפשם בחמשה שקלים כסף. תיאור זה אינו קשור כלל לעבודת הלויים במשכן, אלא קשור ככל הנראה לתפקודם של הלויים בזמן חטא העגל. שם קראנו, לאחר מעשה החטא ושבירת הלוחות, את קריאתו של משה.

12. שמות ל"ב כו-כט:

"ויעמד משה בשער המחנה ויאמר: מי לה' אלי, ויאספו אליו כל בני לוי. ויאמר להם כה אמר ה' אלהי ישראל שימו איש חרבו על ירכו עברו ושובו משער לשער במחנה והרגו איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרבו. ויעשו בני לוי כדבר משה ויפל מן העם ביום ההוא כשלושת אלפי איש. ויאמר משה מלאו ידכם היום לה' כי איש בבנו ובאחיו ולתת עליכם היום ברכה"

הביטוי המופיע בפסוק האחרון - "מלאו ידכם היום לה'" - מתפרש ככל מילוי ידים שבתורה, כלומר כהכנת ציבור מסוים למישרה דתית מיוחדת. זהו הביטוי הרווח בימי המילואים, שם הכינו את הכוהנים לעבודתם, וממילא

השתתפו, במידה מסוימת, בימי המילואים (בעיקר ביום השמיני), כך הם מסמיכים גם את הלויים שיהיו נציגיהם. הדבר בולט בכך שאהרן מניף אותם תנופה, כלומר הם תחת פיקודו הישיר והוא שמסמיכם לכך.

אולם בזה לא מסתיים תהליך חינוך הלויים לעבודה. ה' ממשיך ומצווה את משה.

17. במדבר ח' יג-יח:

"והעמדת את הלויים לפני אהרן ולפני בניו והנפת אתם תנופה לה'. והבדלת את הלויים מתוך בני ישראל והיו לי הלויים. ואחרי כן יבאו הלויים לעבד את אהל מועד וטהרת אתם והנפת אתם תנופה. כי נתנים נתנים המה לי מתוך בני ישראל, תחת פטרת כל רחם בכור כל מבני ישראל לקחתי אתם לי. כי לי כל בכור בבני ישראל באדם ובהמה ביום הכתי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי אתם לי. ואקח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל"

כאן, משה צריך להניף את הלויים. בנוסף לסמיכת ידי ישראל ותנופת אהרן, יש צורך שגם משה ישיר אותם לעבודתם. כאן שוב חוזרים הביטויים אותם פגשנו כבר: "והיו לי הלויים", ושהזכירו לנו את דברי משה בחטא העגל: "מי לה', אלי". כאן אומר ה' באופן מפורש כי הלויים מהווים גם מעין תחלופה לבכורות ישראל, ועל כן חוזר כאן הביטוי "והבדלת את הלויים מתוך בני ישראל... נתנים נתנים המה לי מתוך בני ישראל". במובן זה, לא מאת ישראל מקבלים הלויים את מעמדם המיוחד, וגם לא מאת הכהנים, אלא מאת ה', כגמול טוב על התקדשותם לו בחטא העגל.

לקשר בין שתי השמירות הללו, אולם אם הבית השני חוזר לחלוטין על הבית הראשון לשם מה לכתוב זאת שוב, ברציפות.

לדעת הרב גרוסמן, יש כאן שני דגשים שונים בפרספקטיבה המתבוננת על עבודת הלויים במשכן, שני דגשים הקשורים לשתי הבחירות של הלויים, שעמדנו עליהן קודם לכן.

ברובד בסיסי, שבט לוי כולו אחראי על תפעול המשכן (כשבחירת שבט לוי קשורה לסגולה מיוחדת שהעניק לו ה') - אהרן וזרעו ככהנים, ושאר משפחות שבט לוי, כעוזרים לכהנים, וכפי שמתבטא הכתוב: "והעמדת אתו לפני אהרן הכהן ושרתו אתו". דבר זה מודגש בבית הראשון, שם המשמרת הנה משמרת אהרן, ואותה צריכים הלויים לשמור.

אולם, במקביל לתכנון ראשוני זה, נבחרו הלויים בזכות מעשיהם בחטא העגל. בהקשר זה, מחליפים הלויים את הבכורות שהוקדשו לשם ה' במכת בכורות במצרים. מפרספקטיבה זו, הלויים עובדים במשכן לא כמשרתי אהרן, אלא כשכר טוב על פועלם לאחר חטא העגל. דבר זה מודגש בבית השני בו המשמרת אינה משמרת אהרן אלא משמרת "כל כלי אהל מועד", כאן הלויים נצבים בזכות עצמם מול עבודת המשכן.

בהמשך יתבטא הכתוב באופן גורף יותר ויגדיר את תפקיד הלויים.

15. במדבר ח' יט:

"ואתנה את הלויים נתנים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל, לעבד את עבדת בני ישראל באהל מועד ולכפר על בני ישראל ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקדש"

כאן תפקיד הלויים הוא "לעבד את עבודת בני ישראל באהל מועד". הלויים עצמם עובדים ולא רק משרתים את אהרן (גם אם נתונים לו), ועבודה זו היא למעשה עבודת בני ישראל שהם נציגיהם!

כפילות פרספקטיבות זו מוצאת את ביטוייה גם בהמשך הספר, עת מכשירים את הלויים לעבודה. שם אנו קוראים על הסמכה כפולה ללויים, משני גורמים שונים בעם.

16. במדבר ח' ט-יא:

"והקרבת את הלויים לפני אהל מועד והקהלת את כל עדת בני ישראל. והקרבת את הלויים לפני ה' וסמכו בני ישראל את ידיהם על הלויים. והניף אהרן את הלויים תנופה לפני ה' מאת בני ישראל והיו לעבד את עבדת ה'"

בראשית התהליך, עם ישראל צריך לסמוך את ידיהם על ראש הלויים, ואהרן מניף אותם. זהו כמובן המשך לתכנון הבסיסי, בו, בנוסף לכהנים ישנם גם לויים, וכולם ביחד נציגיהם של ישראל בעבודת המשכן. כשם שישראל